

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

Moodis karistusesüsteem ja meie kriminaalseadustiku eelnõu — O. Tief. — Kriminaalseadustiku eelnõu ülevaade — K. Grau. — Märkused Rahaministeeriumi „Tempelmaksu-seaduse“ eelnõu kohta — K. Parts. — Kohtute 1922 a. tegevuse arvustik (lõpp). — Riigikohtu tegelus. — Lisa: 1922 a. Riigikohtu otsused lhk. 49—80.

Moodis karistusesüsteem ja meie kriminaalseadustiku eelnõu.

Karistuse-instituuti on alati kriminaalõiguse tähtsamaks osaks peetud. Ja õigusega. Kujutab ju karistus ühe külje rahvuslikust kasvatuses. Sellepärast ei tohi karistuste süsteem juhuslik olla. Ühtlasi nõuab karistus vastavaid asutusi, peaaesjalikult kinnipidamise asutusi, millede soetamine ja ülevaldamine raskena riigi eelarvel lasub ja mida n. ü. igapäev ümber ei saa teha. Iga väärtus nende süsteemis mõjub pikaajaliselt. Sellepärast on karistuste süsteemi loomisel või ümberloomisel, mis aeg-ajalt elunõuete muutusega paratamata, tarvis selgeid sihte selle kohta, mida tahetakse karistusega kätte saada; tarvis ka leida abinõusid, mis täiel määral vastaksid ülesseatud sihtidele.

Moodis karistuseõpetus näeb karistuse sihti väärtegijate¹⁾ eemaldamises seltskonnast ja nende parandamises ehk väärtegudest ära hirmutamises. Eemaldada tuleks

1) Terminiteks tarvitan „väärtegu, väärtegija“ projekti „süütegu, süütegija“ asemel; „kuritegu, kurjategija“, „üleaste, üleastuja“ — projekti nimetustele enam-vähem vastavalt.

muidugi neid, kes parandamatud, parandada neid rikutuid, kes selleks lootust annavad, ja hirmutusega õigele teele juhtida juhuslikult eksinuid.

Missugused abinõud vastaksid nendele otstarvetele?

Eemaldamist seltskonnast võib saavutada surmanuhtlusega, eluaegse kinnipidamisega ja maalt väljasaatmisega.

Parandamine eeldab pika-ajalist vastavat rezhii. Seda võimaldab pika-ajaline kinnipidamine, mis ühtlasi ka rikutud elementide eemaldamist teostab. Kinnipidamine sünnib peagu kõigis kultuuririikides n. n. progressiivsüsteemi alusel, mis parandamiseks kõige otstarbekohasem leitud. Vastava rezhii käsitamiseks liigitatakse sellejuures väärtegijaid nende karistatavate tegude motiivide raskuse ja nende kardetavuse järgi. Üldistes joontes on välja kujunenud kolm liiki väärtegijaid, keda lahus tuleb kinni hoida: häbistavate motiividega harjumiskurjategijad, häbistavate motiividega, kuid enam-vähem juhuslikud kurjategijad ja poliit-

tilissotsiaalsete motiividege kurjategijad. Peale režiimide lahkumineku peaks esimesele liigile raskemad tingimused seatama enne tähtaega vabastamise suhtes. Vene seadusandluses on välja kujunenud kolm kinnipidamise liiki: sunnitöö, vangirood ja kindlus, mis vastab teatud määral, kuigi mitte täielikult, eeltoodud liigitustele, olgugi et Vene vangistusasutuste sisemine korraldus ei vastanud uuema aja nõuetele, iseäranis parandamise sihtidele. Eeltoodud ajalooliselt väljakujunenud ja rahvalikuks saanud nimetustega võiks ära tähendada ka moodsate õpetuste alusel tehtavaid kinnipidamise liigitusi; kuna need endistega ajalooliselt ja vähemalt mõne ühise iduga seotud peavad olema.

Peale nende kolme tähtsama pika-ajalise kinnipidamise tüübi teostavad eemaldamise parandamise sihte kasvatus-parandus-töömajad alaäalistele, narkootikuile, tööpõlgaile ja vaimuhaigeile väärtegijatele, kes eriliselt parandusabinõusid vajavad.

Domineerivaks hirmutamisinõuks on kujunenud ühes kinnipidamiskaristuste arenemisega lühikeseajaline vangistus ja nimelt ühisvangistus. Kui kiiresti kasvava retsidivismi põhjuste uurimine on näidanud, et üheks viimase nähtuse tähtsamaks põhjuseks tuleb lugeda lühikeseajalist ühisvangistust, iseäranis kui lühikese aja istujad suuremate kurjategijatega koos karistust kannavad, mil teel ühisvangistus kuritegevuse-kooliks muutub. Sellepärast on uuema aja kriminaalpoliitika (siiski juba üle poolesaja aasta vana!) lühikeseajalisele ühisvangistusele sõda kuulutanud ja seadusandlus on selle kõrvaldamisele asunud. Ühisvangistuse asemele pannakse üksikvangistus (türm) häbistavate motiividega väärtegade eest, jättes kohtuniku otsustada kinnipidamise viisi mittehäbistavate motiividega väärtegade eest (ühise või üksikarest). Itaalia projekt näeb ette vastavate väärtegade eest sunduslikku töötamist töömajades või põllumajanduslikes korraldustes öösise isoleerimisega ehk koguni vabaks jättes — tähendab pearõhku

töö ja selle järel isolatsiooni peale pannes. Ühtlasi on leitud, et hirmutuse-abinõu, kui ta shablooniline on, oma mõju masside peale kaotab. Inimeste karakterid on mitmekesised ja vajavad vastavalt mitmekesiseid mõjuabinõusid. Nähes, et vangistuse mõju küllaldane ei ole, on hakatud abi otsima muudest trahvimisviisidest, seda enam et lühikese-ajaline, kuigi üksikvangistus inimesi nende harilikust tööst ära võib võõrutada. Iseäralist tähelepanu on pööratud rahatrahvide peale, neid tarvitades peakaristusena vähemate väärtegade, n. n. üleastete eest ja ka kõrvalkaristusena kinnipidamiskaristusele, kui väärtegu juhitud oli ülekohtuse varanduslike kasu saamise motiividest. Nii sama hakati nõudma vitsahirmu karistusabinõude kolikambri, kuhu suurem osa riike ta oli paigutanud, nagu rahatrahvi uuesti väljatoomist, leides et see ulakuseavalduste vastu, eriti poisikeste poolt, mõjuvam abinõu võiks olla kui kinnipidamine. Umbes nüisugustel motiividel võeti käesoleva aastasaja algul (1905. a.) Taanis ihunuhtlus kohtuliku karistusena tarvitusele. Peab tähendama, et angelsaksi maades — Inglismaal ja Ameerika Ühisriikide mõnes osariigis ihunuhtlus karistusena püsib. Huvitav on, et Berliini professor Goldschmidt soovib ulakate ihunuhtlusega karistamist lubada nende tegude pealtnägijate poolt, kui viimased ulakatele ainult kergeid kehavigastusi löövad, tähendab midagi Ameerika „lintschi“ karistuse taolist, kuid kergemal kujul¹⁾. Kriminaalantropoloogia kooli mõjul on hakatud koguni kehavigastust — kastratsiooni tarvitama, muidugi n. n. „sündinud kurjategijate“ suhtes. Peale selle katsutakse organiseerida sunduslikke seltskondlikke töid ilma kinnipidamisasutusse paigutamata — peasjalikult rahatrahvi mitte sissenõudmise juhtumiseks; siis veel tarvitatakse iseseisva ja kõrvalkaristusena koduraionist välja saatmist ehk teatud raiooni elama määramist, tööala ärakeelamist j. n. e. Üldine tendents on seega — sanktsioonide

1) Vergleich. Darstell. des deutsch. u. ausländ. Strafrechts, IV köide lhk. 426.

võimalik mitmekesisus. Nende valik jäätakse kohtuniku hooleks, kes süüdlase teole ja iseloomule vastava karistuse peab leidma.

Edasi on leitud, et paljas trahviähvardus küllalt mõjuv on vähematest väärtegudest ära hirmutamiseks. Selle idee põhjal on tekkinud kaks instituuti: kautsjoni ja varandusliku vastutuse peale jätmise (peaasjalikult angelsaksi riikides) ja tingimisi karistuse jätmise erilises mõttes (Kriminaalkomisjoni projektis „karistuse kandmisest tingimisi vabastamine“, mis ebatäppis mõiste väljendus näeb olevat, kuna mingist trahvist ei saa „vabastada“, kui teda veel täitmisele ei ole pööratud).

Kokku võttes kujuneks moodis karistusesüsteem umbes järgmiselt:

A. Eemaldavad karistused:

1. Surmanuhtlus,
2. Eluaegne sunnitöö,
3. Maalt väljasaatmine.

B. Eemaldavad — parand. karistused¹⁾:

4. Sunnitöö,
5. Vangirood,
6. Kindlus.

Peale selle kasvatus — parandus-töömajad alaealistele, narkootikuile, tööpõlgajaile ja vaimuhaigeile kurjategijaile.

C. Hirmutavad karistused:

7. Rahatrav,
8. Türm²⁾,
9. Arest²⁾.
10. Ihunuhtlus türmi ja aresti asemel ulakusetõttu kordasaadetud väärtegade eest peaasjalikult alaealistele meeskodanikkudele kohtuniku sellekohase otsuse põhjal.

1) Pikaajaline vangistus mitte alla 1 aasta; kaks esimest liiki tingimata progressiivse süsteemi alusel, kuid ka viimane töösundusega.

2) Lühikeseajaline (mitte üle 6 kuu, erijuhtumustel kuni ühe aastani) vangistus, türm üksikvangistus, arest kohtuniku määruise järgi ühiselt või üksikult istumisega, mõlemad iseseisvalt või rahatravi asemel, mõlemad töösundusega.

11. Kodu ümbrusest välja saatmine³⁾,
12. Asukoha määramine³⁾,
13. Tööala keeld³⁾.
14. Kautsjoni ja varanduslikule vastutusele andmine.
15. Tingimisi trahvita jätmise erilises mõistes.

Toodud kava on välja töötatud Vene Uue Nuhtluseaduse alusel, arvesse võttes uuemaid kriminaalpoliitilisi nõudeid peaasjalikult n. n. kriminaalsotsioloogia kooli seisukohalt ja sellepärast tähendatud seaduse karistusesüsteemi vastavalt ümber töötades. Niisuguse projekti teostamiseks tuleks maakondade vangimajad ümber ehitada peaasjalikult üksikkongide süsteemi peale — türmi, aresti ja võimaluse korral ka pikaajalise vangistuse esimese osa (üksikvangistuse) ärakandmiseks, ühtlasi ka eeluurimise all kinnipeetavate jaoks, kes tingimata üksikult peaksid asetatud olema. Progressiivsüsteemi peaos (või ka tervelt) läbitegemiseks tuleks, kui praegustes vanglastes nende ümberehituse tõttu ruumi ei jätku, karistusevangimaja ehitada niisugusesse kohta, kus vangidel võimalikult palju vabas õhus tööd leiduks, nagu kivimurrus ja turbatööstuses.

See süsteem vastab alusjoontes 1919. aasta Saksa kriminaalseaduseprojekti kavatsusele, jagades karistusi, nii kui viimane häbistavateks ja mittehäbistavateks; mõlemates on pikaajaline häbistav karistus progressiivsüsteemi näol projekteeritud, vastav lühikeseajaline — üksikvangistusena. Pealtnäha suured lahkuminekid nimetustes ja tähtaegades ei ole põhimõttelist laadi.

Meie Kriminaalseadustiku projekt on kavatsetud ümberpanekuna Vene Uuest Nuhtluseadusest. Sellepärast oli arvata, et kuigi selles ajakohased muudatused ette võetakse, siiski karistusesüsteemi põhjalikult ümber ei tehta, seda enam et pea-uuendus kinnipidamiskaristuste suhtes — progressiiv-

3) Iseseisvad või asekaristused erilistel seaduses ettenähtud juhtumustel ehk kohtuniku sellekohase otsuse põhjal.

süsteem eriseadusega — karistuste täidesaatmise seadusega — ellu pidi viidama. Kuid juhtunud on teisiti. Kriminaalkomisjon on meie karistussüsteemi kava eeskujuks võtnud Saksa 1919. aasta projekti. Esialgse kavatsuse järgi pidi nähtavasti Saksa süsteemile Zuchthaus — Gefängnis — Einschliessung vastama meie sunnitöö — vangimaja — arest, misjuures arest lühikese- ja pika-ajalisena pidi esinema. Pärast aga on pika-ajaline arest ära jäetud, seega on Saksa Einschliessung'i või Vene kindluse taolisele karistusele hoopis kriips peale tõmmatud, mis suurt auku karistussüsteemis tähendab meie ajal, kus suure tähtsuse väärtugevuse kohta on omandanud poliitilissotsiaalsed ehk muidu mitte häbistavad motiivid. Häbistavate ja mittehäbistavate karistuste lahutamine on üks kriminaalpoliitika alusnõuetest, mispärast käesoleva kava selles osas kuidagi ei saa leppida. Teine tähtis kõrvalekaldumine uuema aja kriminaalpoliitilistest nõuetest ja ka eeskujust — Saksa projektist — oleks sunnitöö väljajätmine progressiivsüsteemist. See on seda vähem arusaadav, et sunnitöölisi siiski leitakse võimaliku olevat enne tähtaega vabastada. Viimane on aga lõpuosa progressiivsüsteemist. Kolmandaks on progressiivsüsteem ette nähtud ka lühikese aja vangistuste suhtes (2 nädalast peale!). See peaks eksitus olema, sest progressiivsüsteemi lõpuosa — tingimisi enne tähtaega vabastamist ei ole kavas lühikeseajalise vangistuse suhtes ette nähtud. Igatahes peaks lühikeseajaline vangistus üksikvangistusena esinema, nagu see ka Vene Uues Nuhtluseaduses ja Saksa 1919. aasta projektis on kavatsatud.

Peale selle tuleks karistuste kergendamise ja vahetamise juures lubada üleminekut

vangistusest mitte üle ühe aasta ja arestist rahatrahvi peale, mis kokkukõlas seisaks õige tendentsiga — kohtule võimaldada karistuseliike valida.

Teisest küljest aga tuleks karistuste piirid kindlamini ära määrata, käsitades Vene Uue Nuhtluseaduse eeskujul mitte üksi ülem, vaid ka alammäärasid. Näit. karistus „vangimajaga mitte üle kuue aasta“, mis algab kahest nädalast peale on minu arvates liiga udune. Mispärast siis juba mitte venitada karistuse piire veel laiemaks — üle kõikide karistuseliikide?

Legislatiivse tehnika seisukohast tuleb vaielda sanktsioonide väljendamise viisi vastu, milledes karistuste liikide ülemäärasid, mis kriminaalseadustiku üldosas kindlaks määratud, siiski üksikutes paragrahvides eriosas jälle korratakse. Kordamist ei oleks tarvis. Näituseks, „karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle kuue aasta“ asemel peaks olema „karistatakse süüdlast vangimajaga,“ nagu see ka Vene Uue Nuhtluseaduses seisab.

Terminid „progressiivne süsteem“ ei võiks seaduses tarvitada, muidu kui ära tähendades, mida selle all mõeldakse.

Keeleline arvustus oleks rohkem keeleteadlaste asi ja ei mahu käesoleva artikli raamidesse. Siiski ei saa tähendamata jätta, et termin „vangimaja“ karistuseliigi äratähendamiseks kohane ei ole, kuna ta ühtlasi vangistuseasutuse nimetus on, mille tõttu ta kahes tähenduses esineb, nagu näit. eelnõu § 14. Võiks tarvitusele võtta „vangistus“, aga et sellega ka kinnipidamist üldse ära tähendatakse, siis oleks vahest kõige otstarbekohasem tarvitada saksa keelest vene keele kaudu laenatud kuid rahvalikuks saanud sõna „türm“.

O. Tief.

Kriminaalseadustiku eelnõu ülevaade.

Kohtuministeeriumis töötav Kriminaalkomisjon avaldas möödalinud suvel uue Kriminaalseadustiku üld- ja eriosa eelnõu trükitult, tutvustamiseks ja arvustamiseks.

Nüüd, kus Kriminaalseadustiku eelnõu tervena on ilmunud, võime seda kui seaduseüksust vaadata ja täies ulatuses hinnata. Kõige pealt peab kohe tähendama, et komisjon ei ole käesoleval juhtumisel mitte ainult Vene 1903 a. Nuhtluseaduse vene keelest eesti keelde tõlkinud, vaid on püüdnud Vene seadust üld- kui ka eriosas ajakohaselt meie vaadetele ning meie kultuurilistele elunõuetele vastavalt teataval määral parandada ja muuta, mille tõttu komisjoni poolt väljatöötatud Kriminaalseadustiku eelnõu täiesti omapärase seaduseprojekti iseloomu omandab, mis endas 634 artiklit sisaldab; üldosa on 10 peatükki ja eriosa — 36 peatükki jaotatud.

Komisjoni poolt ettevõetud olulistest täiendustest ja muudatustest lähevad mitmed Vene 1903 a. Nuhtluseaduses esitatud printsiipidest põhimõtteliselt lahku. Säärase põhimõttelise uuendusena esineb eelnõu üldosas karistuse liigitamise (§ 2) progressiivsüsteem vangimajja mõistetud kinnihoidmise juures (§ 14), karistuse kandmisest tingimisi vabastamine (§§ 27—32), enne tähtaega tingimisi vabastamine (§§ 33—38). Samuti põhjaneva tähtsusega on ka komisjoni poolt tehtud muudatused määrustes süüdimõistetud õiguste kaotamise ja kitsenduste suhtes.

Eriosasse on komisjon hulga seadusemäärusi, mis Eesti Vabariigi kestuse ajal on välja antud, ära mahutanud. Näiteks: peatükk 3, art. 99—104 väärted rahvahääletamise ja valimise vastu; peat. 14, art. 268, 269 — väärted kooliseaduse vastu; peat. 15 — trükitoodete ja avalikkude ettekannete valvemääruste rikkumine, art. 270—280, 283—288 j. t. Samuti on komisjoni poolt Vene seaduse määrused mitmel puhul meie oludele vastavalt ümber töötatud ja parandatud. Peasjalikult on seesuguse põhjaliku

ümbertöötamise osaliseks saanud kuriteod usu ja riigi kõrgema võimu vastu.

Mitte üksi meie uuest riiklikust korrast sõltuvatel asjaoludel ei ole komisjon Kriminaalseadustiku projektis uuendusi, muudatusi ja parandusi ette võtnud, vaid ka puht-teoreetiliselt lähtekohalt välja minnes. Näiteks on duelliküsimus puht-teoreetilistel kaalutlustel eelnõust kõrvaldatud.

Et komisjon, nagu tähendatud, ei ole ainult teatava seaduse ümberpanekuga tege mist teinud, vaid õige palju olulise tähtsusega täiendusi ja parandusi ette võtnud, siis tuleb ka sellest seisukohast välja minnes komisjoni tööd hinnata ja Kriminaalseadustiku eelnõu vaadelda. Kõige pealt peab küsima: kas on komisjoni poolt ettevõetud täiendused, muudatused ja parandused meie riigi kultuurilooliselt seisukohalt ajakohased ja küllaldased? Kas vastab Kriminaalseadus tervena niisugusel kujul, nagu ta eelkavas esitatud, meie nõuetele või tuleb uuenduste, täienduste ja paranduste sihis veel kaugemale minna?

Uue Kriminaalseaduse üldosa eelnõu ilmumise puhul avaldasin „Õiguses“ nr. 7 1922 a. ja nr. 3 1923 a. oma seisukohta ja arvamisi üksikute puuduste kohta, mis üldosa eelnõus esile olid toodud ja teravalt välja paistsid. Mõned neist puudustest, mille peale komisjoni tähelepanu juhtisin, on viimane päras tistel lugemistel seaduse eelnõust kõrvaldanud ja põhimõttelised parandused ette võtnud. Näiteks on komisjon endisest Kriminaalseaduse eelnõust § 15 ettenähtud pika-ajalise aresti maha kustutanud. § 14 on ühisingistuse asemel kinnihoidmine progressiivsüsteemi järele asetatud, mille tõttu tulevikus meie vangimajade sisemine korraldus ja kinnihoidmis-viis hoopis teisele alusele seatakse, kui see praegusel ajal seal valitseb. Seadus ei näe selle uuenduse tõttu karistuses mitte enam ainult kurja kurjaga tasumist, vaid karistus peab ühtlasi ka abinõuks olema, mille mõjul kurjategijat püütakse parandada ning

viimast kuritegevuse õhkkonnast tagasi tuua ausa elu piirkonda. Kuid kahjuks ei ole komisjon selles osas eespool-tähendatud suurt põhimõtet järjekindlalt läbi viinud, vaid selle poole tee peale seisma jätnud ning näeb § 13 sunnitööle mõistetute suhtes ainult ühisingistust ette. Seda komisjoni seisukohta sunnitööliste kohta ei saa kuidagi ei loogiliselt ega kriminaal-politiliselt õigeks pidada. Võimatu on oletada, et sunnitööle mõistetud kõik parandamata kurjategijad on ja'üksteisest oma iseloomu ja kuritööle andumise poolest milleski lahku ei lähe. Ometi teame tegelikust elust, et sunnitööle saadetute hulgas, niisamuti kui vangimajja mõistetute keskel, juhuslisi ja elukutselisi kurjategijaid on, kelledest esimesed täiesti parandatavad ja ühiskonnale kahjutuiks, koguni kasulikkudeks liikmeteks võivad saada, kui neile peale pandud karistust kasvatamise või parandamise mõttes käsitatakse ja neile võimalus antakse vilunud professionaalseist kurjategijaist lahus viibida, mis minu arvates ainult progressiivse kinnipidamise viisi juures võimalik on.

Pealegi näeb sama seaduse eelnõu ise ette, et ka sunnitööle mõistetuid võib enne tähtaega, nende head ülespidamist arvesse võttes, tingimisi sunnitöölt vabastada, lootes, et nemad tulevikus kuritööle enam ei andu (§ 33). Neid asjaolusid arvesse võttes tuleks ka seaduse § 13-ndas ära tähendada, et sunnitöölisi hoitakse kinni sunnitöö-majas progressiivsüsteemi järele.

Rahatrahvi küsimustes on komisjon oma seisukohale kõikumata truuks jäänud ja isearanis sooja armastust lühikeseajalise kinnihoidmise või vangistuse vastu üles näidanud. Kriminaalseaduse eelnõu eriosa lugedes ei ole enam mingit kahtlust, et komisjon on omaks võtnud lühikeseajalise vangistuse ja selles kõige auväärilisemat ja esimesele kohale asetatud karistuseviisi näinud, mille peale suured lootused kuritegevuse vastu võitlemises tulevikus on pandud. Siin on komisjon mitmes artiklis isegi Vene Nuhtluseseadusest tagurlisemale kohale asunud ja Lääne-Euroopariikides maksvaile uuemaile seadustele

ja väljatöötatavaile Kriminaalseaduse eelnõudele vastupidise seisukoha võtnud. Millega komisjon oma lugupidamist lühikese-ajaliste vangistuste-vangimaja ja eraldi aresti vastu põhjendab, selle kohta ei leia komisjoni poolt seniajani seletust. Küll aga kõneleb kriminaalõiguse-teadus, nagu ma seda mitmel puhul olen toonitanud, hoopis teist keelt ja praktika on näidanud, et lühikeseajaline vangistus rohkem kahju kui kasu toob kuritegevuse vastu võitlemises ja parandava ning tervendava mõju asemel isegi ühiskonda kuritegevuse mürki kui haiguseidusid laiali kannab. Kuulus vangimajade uurija Manuel Montesinos tähendas 1846 a.: „Der Kerker nimmt nur Menschen auf, den Verbrecher lässt er vor der Tür.“ Ühe sõnaga on teadus kui ka praktika lühikeseajalise vangistuse vangimajas ja aresti kõlbmatuks karistuse-abinõuks tunnistanud. Selle kõrvaldamiseks võeti Norras rahatrahv laiemas ulatuses tarvitusele. Seda teed on käinud ka teised Lääne-Euroopa nuhtluseseaduse-projektide kokkuseadjad. Meie komisjon loeb aga lühikeseajalise vangistuse — vangimaja ja aresti — rahatrahvist palju paremaks, sest muidu ei lase ennast kuidagi seletada see asjaolu, et § 53 järele isegi kohtule ei lubata karistuse vähendamise korral, karistust pehmemdavatel asjaoludel, aresti pealt rahatrahvi peale üle minna, olgu küll et § 2 rahatrahv arestist ühe astme võrra järjekorras allpool seisab.

Teisest küljest samuti täiesti põhjendamata on rahatrahvi maksmine süüdimõistetule alternatiivseks tunnustada ning kohtualune võib oma äranägemise järele temale määratud emba-kumba: kas rahatrahvi maksta ehk jälle mõneks päevaks arestimajasse logelema minna. Juba Vene tagurlise valitsuse esindus tunnistas omal ajal säärase rahatrahvi määramise viisi mitte sündsaks ja vastuvõetamatuks ning § 59 tähendatakse, et ainult maksujõuetuse korral vahetatakse rahatrahv arestiga. Harduses aresti vastu on komisjon isegi neil juhtumistel, kus Vene seaduses arest ehk rahatrahv ette olid nähtud, paremaks arvanud rahatrahvi maha kustutada ja

karistusena jätta aresti puhtal kujul (§ 494). § 167 leiame, et tagavara kaitsevaelist, kes ilma mõjuva põhjusega tähtpäevaks komisjoni ei ilmu, karistatakse ainult arestiga mitte üle 7 päeva. Ka jääb mitmel juhtumisel täiesti arusaamatuks, mispärast komisjon on heaks arvanud teatava väärteto eest karistusena ainult aresti määrata, kuna teisel puhul, kus väärtegu hoopis raskemat iseloomu kannab, rahatrahv ette on nähtud. Võrdle § 109 ja 113, 124, 122 ja 167.

Kõigil neil ja paljudel teistel juhtumistel ei ole ometi mingit mõtet keelata kohtule oma äranägemise järele tarbekorral rahatrahvi tarvitusele võtta ja selle läbi võimaldada lühikeseajalise aresti mõju kõrvaldamist. Et seda käega katsutavat puudust eemaldada, oleks küllalt, kui § 53 juurde lisataks, et kohus võib aresti pealt kergendavil põhjustel rahatrahvi peale üle minna. Selle lühikese tähenduse läbi omandaks terve seadus teise ilme ja üksikutes paragrahvides ettenähtud aresti karistuse ja isegi vangistuse korral oleks kohtul võimalus pehmendavil põhjustel rahatrahvi peale üle minna. Ka on rahatrahv komisjoni poolt ära jäetud neil juhtumistel, kus kuritöö on kordasaadetud ahnuse tungil ja sunnil — nagu varguse, kelmuse ja võõra vara omandamise puhul, mis Nuhtluseseaduse eelnõus peatükkides 31, 32 ja 33 ette on nähtud. Kriminaal poliitiliselt seisukohalt välja minnes peaks niisuguste kuritööde eest, kus ahnust peateguriks tuleb lugeda, tingimata vangistusega üheskoos rahatrahv normaalkaristusena ette nähtud olema. Põhimõtteliselt on säärane karistuseviis maksvates seadustes mitmel puhul omaks tunnistatud, nagu aktsiisiseaduste rikkumise korral, tolliseaduste vastu eksimisel j. n. e. Pealegi on uues Kriminaalseaduse projektis § 229 ette nähtud, et kauplejat või töösturit, kes süüdlane on selles, et ta toiduainete või muude avalikkude tarbeainete tagavarasid kaubaliikumisel kõrvaldas hinna tõusu äraootamise sihil, karistatakse vangistusega mitte üle kuue kuu ja rahatrahviga mitte üle saja-

tuhande marga. Et siin tegemist on kuritööga, mille kordasaatmine oleneb kurjategija ahnuseinstinktidest, on küll päevselge. Kui nüüd seaduseandja põhimõtteliselt otsusele on jõudnud, et seesuguste kuritööde vastu võitlemiseks vangistus ainuüksi küllaline ei ole, vaid ahnusetungi mahasurumiseks eraldi veel rahatrahv tarvilikuks karistuse abinõuks tuleb lugeda, siis tuleks see põhimõte järjekindlalt läbi viia ja kõigi ahnusest kordasaadetud kuritööde kohta tarvitusele võtta. Selle läbi oleks võimalik seaduses teatavat ühtlust luua. Vastasel korral oleks aga seaduseandja iseendaga vastolus, sest millega võib seletada, et röövimise, varguse, kelmuse, liigkasu võtmise või võõra vara seadusevastase omandamise juures oleks kurjategijal vähem ahnust mitteausal ja mitteseaduslikul teel varanduse omandamiseks ja enda rikastamiseks teiste kulul kui toidu- või tarbeainete kaubitsejal, kes neid müügit kõrvaldas hinna tõusu äraootamise sihil, või vaesel popsnikul, kes põletatud viina ajas, või väikekaupmehel, kes salaja riigimonopoliseaduse vastaselt ilma sellekohase loata oma tuttavatele paar pudelit viina müüs. Viimasel juhtumistel on ahnuse mõju veel palju vähem märgata kui eespool-tähendatud röövimise, varguse, kelmuse ja võõra vara omandamise ja raiskamise puhul. Järjekult, kui tahetakse vähegi järjekindel olla, tuleks ka röövimise, varguse, kelmuse, võõra vara raiskamise ja liigkasu võtmise asjus normaalkaristusena üheskoos vangistusega rahatrahv tarvitusele võtta, mille läbi kurjategija juures rohkemal määral võimalik oleks tema ahnuseisu maha suruda.

Elukutselistele vilunud kurjategijatele karistuse määramisel oleks pidanud komisjon põhimõtteliselt ajanõuetele vastavalt teisele seisukohale asuma, aga mitte Vene seadust täpselt omaks võtma. Mitte tasu ja hirmutamise põhimõte ei tohiks seaduseandjale mõõduandev olla, vaid parandamata kurjategija kõrvaldamine ühiskonnast (Sicherung), kurjategija kahjutuks tegemine (Unschädlichmachung). Vilunud elukutselist va-

rast ja kelmi, kes juba mitu korda vangimajas karistusena istunud ja vangimaja õhkkonnaga harjunud, ei suuda vangimaja kui niisugune enam hirmutada, väevalt ka parandada, neid võib ainult kõrvaldada. Säherduste professionaalsete kurjategijate hindamisel ei tuleks ka üksinda seda arvesse võtta, kuidas ja kui suure summa suuruses ta kuritöö korda saatis, vaid peaaesjalikult seda asjaolu, kuivõrt hädaohtlik säärane isik on ühiskonnale. Väikesi vargusi ja kelmusi toimepanija isik võib olla niisama hädaohtlik kui suuremate varguste toimepanija.

Eelnõus § 538 räägitakse, et „süüdlast § 533 esimeses ja teises jaos ettenähtud varguses, mis korda saadeti peale kahel korral karistuse ärakandmist varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse enne viie aasta möödaminekut ühe nende süütegude eest karistuse ärakandmise päevast arvates, karistatakse vangimajaga mitte üle 3 aasta“. Järgmises § 539 aga tähendatakse, et süüdlast varguses, mis korda saadeti mitte vähem kui kolmel korral varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse eest enne viie aasta möödaminekut karistuse ärakandmise päevast arvates, karistatakse vangimajaga mitte üle kuue aasta. Sama artikli 2. osas on ette nähtud: „raskendavatel põhjustel võib karistus kuni 8 a. sunnitööni pikendatud saada“. Mõlemad artiklid kõnelevad elukutselistest retsidiiv-kurjategijatest, eraldi käib § 539 professionaalsete kurjategijate kohta, kuid nimetatud artiklites ettenähtud vangistus 3 kuni 6 aastani ja sunnitöö 8 aastani ei vasta kuidagi kriminaalpoliitilistele nõuetele. Seesuguse lühikeseajalise kinnihoidmisega ei suudeta vanu vilunud vargaid hirmutada ega parandada; vaid riigivõim, kelle ülesandeks on kuritegevuse vastu võidelda ja ausaid kodanikke kurjategijate vastu kaitsta, petab sarnase korra juures iseennast, vabastades vangikambri isiku, ise kindlas teadmises olles, et see samal või juba järgmisel päeval uue kuritöö toime paneb. Annab aga riik ise kurjategijatele vabaduse ühiskonda pääsmiseks, teadmisega, et see kohe

uusi kuritöid korda saadab, siis aitab riik ise kuritegevuse kasvamisele kaasa, uusi vaenlasi ühiskondliku korra vastu välja saates. Et säärane seisukord ebaloomulik on, selle vastu ei tule vist keegi vaidlema. Kui aga üks võitluse-abinõu oma otstarvet ei täida, siis tuleb selle asemele uued, rohkem ajakohased ja elunõuetele vastavamad abinõud tarvitusele võtta. Tahame meie elukutselist kurjategijat ühiskonnast kõrvaldada, teda ühiskonnale kahjutuks teha, siis peame teda kas jäädavalt või kauema aja peale eemaldama. Sellest seisukohast välja minnes on tarvilik karistuse-aega pikendada: § 538 vangistust kuni 6 aastani ja § 539 esimesel juhtumisel sunnitööd kuni 10 aastani ja teisel juhtumisel kuni 15 aastani. Selle läbi kõrvalduksid elukutselised vargad ühiskonnast märksa kauemaks ajaks ja tehtaks kahjutuks. Kõige õigem oleks elukutselisi, professionaalset kurjategijaid määramata aja peale vangistada ning vangimaja juurde asutada vastav komisjon, kes järele vaataks ja läbi kaaluks vangid elukombed ning ülespidamise ja alles siis, kui lootust on, et vabastatav suudab ühiskonnas ennast ausalt üles pidada, temale vangimaja ukseid väljasammumiseks avataks. Vastupidisel korral peaks vang vangimaja eluga leppima. Et meil aga vastavad organid puuduvad, siis oleks praegusel korral elukutseliste kurjategijate kohta vastuvõetavam pika-ajaline vangistus vähemalt ülevaltähendatud määral.

Komisjoni poolt on karistuste liiki täiesti üles võtmata jäetud sunduslik töökohustus. Viimne karistus oleks aga väga tarvilik neil juhtumistel, kus väärtegusid ja poliitsetisi seaduserikkumisi ette tuleb töö põlgamisest ja piiramata laiskusest, — nõnda nimetatud „päevavarastele“. Säärased isikud vangid või arestimajas kinni hoida ja riigi kulul toita oleks otstarbeta ning koguni kahjulik, küll aga oleks kohane, et säherdused päevavargad ise omale ülespidamist oma tööga peaksid teenima, selleks riigi poolt määratud töökodades või tööttevõtetes. Siin ei ole sugugi tarvilik tingimata

vangimajas viibimine, vaid sunnitööle mõistetud võib täiesti vaba olla, kuid peab ühiskonna heaks ainult ilma tasuta teataval määral tööd tegema.

Karistuse määramistel ülitähtsatest ajakohastest nõuetest loobudes on komisjon Vene Nuhtluseeaduse ümbertöötamisel. Kriminaalseaduse eelnõust seadusenormid välja heitnud, mis minu arvates mitte üksi ilmaaegne, vaid koguni lubamata nähtus on. Nimelt on komisjon heaks arvanud uue Nuhtluseeaduse eelnõust 24 peat. § 481—488, milles kahevõitluse ehk duelli kohta käivad määrused olid esitatud, sootuks maha kustutada. Kahjuks ei anna aga komisjon omalt poolt mingit seletust ja põhjendust selle kohta, mispärast ta selle omapärase kuritöö mõiste kõrvaldamist tulevases Kriminaalseadusest tarvilikuks peab ning kahevõitluses saadud surmamist liht ettekatsetatud tapmiseks loeb. Komisjoni eitava seisukoha duelliküsimuses ei saa kuidagi ei ajalooliselt, õiguse psühholoogiliselt ega kriminaalpoliitiliselt õigeks ega ajakohaseks pidada. Aastasadade kestel on meie juures toimivates seadustes duell kas lubatud või omapärase (sui generis) kuritööna tuntud ja säärasena ka ühiskonna õiguslikes arusaamises aset võtnud ning sisse juurdunud. Teoreetiliselt võib duelli vastu ja poolt väga palju rääkida, kuid seaduseandlus peab kõige pealt rahva või ühiskonna arusaamisega ja õiguse mõistmisega rehkendama, kui ei taheta seadust luua, millel ühiskonnas kandvat jõudu ei ole ning mis otse viimase õigusetundele risti vastu käib. Kuidagi ei saa meie juures seletama tulla, et duell on mõrtsukatööga ühesugune kuritöö. Psühholoogiliselt põhjendavad duelli motiivid hoopis teisel aluspinnal kui liht tapmise või mõrtsukatöö puhul, ning duell kui sõjariistus ettemääratud ja kindlakstehtud plaani järele võitlus kahe poole vahel võtab väliselt sootuks teise ilme, kui seda kannab liht tapmine, kus üks isik teise, kes ilma kaitseta, kättemaksu pärast vihatujus salakavalalt maha lööb, mille läbi ühiskondlikku rahu ja julgeolekut riku-

takse. Kahevõitlusel peetakse kahe isiku vahel tapariistadega võitlust vabal kokkuleppel; keegi ei sunni teist oma elu hädaohtu panema, vaid iga isik teeb seda oma parema tahtmise järele. Kõik need mõõduandvad momentid ja duelli iseloomustavad asjaolud puuduvad täielikult liht tapmisel. Väga õieti tähendab prof. v. Liszt, et duelli karistamise põhjus ei seisa mitte avalikus rikkumises, sest seda peetakse maksvate kommete järele vaikselt kõrvalises paigas, ka mitte selles, nagu rikutaks duelli kui seadusevastase oma-abi läbi õigusemõistmise korda, sest omavoli on siin hoopis kõrvale jäetud ja vägivalda ei tarvitata kellegi kallal, vaid ainult sellepärast tuleb duell karistusevääriliseks lugeda, et siin tegemist on eluga mängimisega, iseenda ja teise elu hädaohtu panemisega, mida riik ükskõikselt pealt ei või vaadata. Sedasama mõtet toetavad prof. Meyer, Kohlrausch j. t.

Need põhimõtted olid Vene Nuhtluseeaduse andjate poolt kui ka suuremas osas Lääne-Euroopa riikides toimivates seadustes ja praegusel ajal teoksil olevates kriminaalseaduste projektides omaks võetud. Sellest seisukohast välja minnes tuleb duelli omapäraseks kuritööks (sui generis) lugeda ja duellil löödud haavade kui ka surmamise eest karistus vähendatud määral ilma õiguste kaotuseta ära tähendada. Õigluse põhimõtte nõuab, et iga kuritöö olgu omavääriliselt seaduses hinnatud, ja sellest alprintsiibist kinni pidades ei või duelli liht tapmisega ühemõisteliseks seaduse rikkumiseks lugeda. Vene Nuhtluseeaduse § 482-ses on duelli eest, kui see surmajuhtumisega lõpeb, maksimaalkaristusena kindlus kuni nelja aastani ette nähtud. Meie Nuhtluseeaduse eelnõu järele tuleks sarnasel korral süüdlasele kahevõitluse pidamises karistusena määrata § 408 ja 410 põhjal sunnitöö kuni 15 aastani või tähtajata, kordumisel aga § 409 järele ähvardab duellant surmanuhtlus. Mis tahab komisjon säärase raskete karistustega kätte saada? Kriminaalõiguse ajalugu on näidanud, et kõik katsed karmide

karistuste abil kuni häbistava surmanuhtluseni ei ole õnnestunud ja on kõrvale heidetud. Meie juures neid vigu veel korrata on kriminaalpoliitiliselt täiesti vastuvõtmatu nähtus. Pealegi tunnistab komisjon ise põhimõtteliselt, et tapetu nõusolemine tapmisele hoopis teise ilme annab. Eelnõu § 416-das tähendatakse, et „süüdlast tapmises, mis korda saadeti tapetu tungiva palve peale, karistatakse vangimajaga mitte üle kahe aasta“. Seaduse täpse mõiste järele on siin niisamuti tegemist ühelt poolt meeleli tapmisega, kuna teiselt poolt karistust vähendavaks põhjuseks on võetud tapetu nõusolek, palve. Võetakse aga seaduseandja poolt omaks, et surmatu nõusolek on karistust vähendavaks põhjuseks, siis ei saa duelli suhtes kuidagi vastupidisele seisukohale asuda, kus mõlemad pooled end vabatahtlikult surma-hädaohtu panevad. Karistust määravaks momendiks võib siin olla ikkagi, nagu see ka Vene seaduses ette on nähtud, oma ja teise elu hädaohtu panemine. Kõigi nende andmete põhjal loen tarvilikuks et duell eraldi kuritööna Nuhtluseseaduses ette nähtud oleks, kus juures karistusena olgu tarvitusele võetud mitte häbistavad karistused.

Kui võrt põhjendamata on duelli Nuhtluseseaduse eelnõust väljajätmine, sedavõrt asjata on komisjon eelnõusse alale jätnud artiklid 560 ja 561, milles ette nähtakse äriasjana maaelanikkudele leivavilja või muude ainete või raha laenuks andmist ja põllupidajatelt madala hinnaga vilja kokkuostmist. Kui vene oludes, kus põlluharija rahva kultuuriline tasapind õige madalal järjel oli, mille tõttu vene talupoeg, kes kirjaoskamata oli, ei suutnud turu tingimusi ja hindu teada saada ning raha laenuks saamise võimaluste puudusel häda sunnil pidi juhuslistele ülesostjatele — külakurnajatele oma põllusaadusi kuulmata odava hinna eest müüma või vilja võimata halbade tin-

gimuste vastu laenuks võtma, siis ometi ei saa oletada, et meie talupoeg, kes oma hariduse poolest Lääne-Euroopa talupojast maha ei jää, sama rumal ja arusaamatu on, kui pime vene külaelanik, kes ennast igast külakurnajast petta laseks, sest et meie oludes iga mees maal teab, mis turuhinnad on, mille eest vilja võib osta või müüa. Teiseks ei ole ka meie maamees iialgi niisuguses rahakitsikuses, kui vene talupoeg, kellel laenuasutuste puudusel võimalik ei olnud rahakuskilt laenata. Säärased seadusemäärused, mille järgi meie oludes mingit tarvidust ei ole ja mis teatavas mõttes isegi haavavad on põllumeeste suhtes, ei tohiks tulevases seaduseraamatus aset leida. Need tuleks sealt tingimata välja jätta; eraldi veel selle tõttu, et kelmuse ja liigkasu võtmise vastu, missuguste kuritööde liiki ka eeltähendatud väärted kuuluvad, sama seadus tarvilist kaitset pakub.

Peale ülevalpool ettetoodud suuremate puuduste, mille all eelnõu kannatab, leidub eelnõus veel mitu vähema tähtsusega viga. Näiteks keele kohta oleks tähendada, et komisjon terminoloogiat siin mitte õnnelikult ei ole valinud ja ühe sama mõiste või sõna „похищение“ ümberpanemiseks koguni kaks sõna „ärahaaramine ja ärakiskumine“ tarvitusele on võtnud, mis aga seaduses lubamata on ja seaduse tõlgitsemist segab. „Иреступление“ on igal pool süüteoks nimetatud, kuna süüdi teha ülepea võimalik ei ole, vaid süüdi võib inimene ainult olla j. n. e.

Ülevalpool tähendatud puudused tuleks eelnõust kõrvaldada: siis oleks tema meie elunõuetele enam-vähem vastuvõetav ning meie saaksime ükskord pika igatsuse järele ühtlase, arusaadava, omas keeles kirjutatud Kriminaalseaduse, mis meile väga tarvilik, üldkultuurilisest, eraldi aga kriminaalpoliitilisest seisukohast välja minnes.

K. Grau.

Märkused Rahaministeeriumi „Tempelmaksu-seaduse“ eelnõu kohta.

A. Üldmärkused.

Ei või enesele ette kujutada viletsamat seadust, kui seda Saksa okupatsiooni aegne Tempelmaksu-seadus on, samuti nagu tema alus — Saksa riigi Tempelmaksu-seadus. Ta on nii palju nurinat, nii palju arusaamatusi tekitanud; ei ole vististi ühtki seadust ja nimelt ka ühtki tempelmaksu-seadust nii palju rikutud, kui seda seadust; ta esineb tõsise väärsunnitusena, nii et ei saa imestada, et teda iga sammu peal rikutakse; ta tundub tihti otse ülekohtusena, mille tagajärjel isegi need, kes muidu ikka seadust ja seaduslikkust austavad, selle seaduse täitmisel — väaratavad ja teda kaasa rikuvad. Sealjuures on ühed, nimelt kindlamääralsed tariifimäärad, rahakursi langemisel nii madalaks muutunud, et nad tempelmargi tegemise ja nende laialisaatmise ja arvepidamise kulu ära ei tasu, kuna teised üllirasked ja koormavad on, niisugused, et pea keegi neid vabalt ei täida, kuid mille mittetäitmise asja avalikuks tulekul ta vastavalt üllirasked tagajärjed oma järel tõmbab.

Nii arusaadav ja tarvilik kui maksva Tempelmaksu-seaduse muutmine on ja sellepärast rahaministri samme sel alal peab tervitama, nii väga tuleb kahetseda, et uus Tempelmaksu-seaduse aluseks on võetud sama okupatsiooni-aegne Tempelmaksu-seadus. Minu kahtlused ta vastu ja kaalutlused uue Tempelmaksu-seaduse eelnõu kohta on järgmised:

1. Okupatsiooni-aegne Tempelmaksu-seadus ei ole, nagu tema prototüüpki, üles ehitatud mingitel üldpõhimõtetel, vaid põhineb üksikute paberite, lepingute, aktide loendusel — „tempelmaksustamise objektideks on juuresolevas tariifis nimetatud aktid ja dokumendid“ (§ 1); samuti ei ole ka tempelmaksu määrades mingit kindlajooneliselt läbiviidud põhimõtet

tunda. Mis juhuslikult tariifis üles loetud, käib maksustamise alla ja käib maksustamise alla sealjuures igaüks oma erihindamise, eri-tunnismärkide põhjal. Arusaadav, et seesugune Tempelmaksu-seadus ülikirju on ja sealjuures ikkagi puudulikuks jääb. Saksa Tempelmaksu-seadus 1913. a. kujutab otse lausa rägastikku sel alal. Toon näituseks load jõu-liikumisabinõude peale: jõurataste jaoks 10 m., jõuvankrid kuni 6 hobusejõuga 35 m., üle 6 kuni 10 hob. j. — 50 m., üle 10 kuni 15 h. j. — 100 m., peale selle iga hobusejõu pealt kuni 6 hobusejõuni 2 mrk., üle 6 kuni 10 hob.j. — 3 mrk., üle 10 kuni 25 hob.j. — 5 m., ja muidu 10 m.; maks väheneb, kui luba vähema kui 4 kuu peale võetakse, siis veel isemaksud välismaal elavate jõuriistade valdajatelt. Osariigid võisid veel omakord tempelmaksu võtta sõiduriista kõlblikkuse kindlakstegemisel ja nende ametlikkude äramärkimiste eest. Üldpõhimõtete puudusel on Saksa Tempelmaksu-seaduses püütud iga paberi väärtust üksikasjaliselt hinnata, tema majanduslise tähtsuse järele, iga liiki aktide juures ise-lähtekohast välja minnes, mõnikord otse imestamisvääriline põhjalikkusega markade, 10 ja 5 penni viisi; kuid seesugustel alustel kokkuseatud tariif ei suuda kunagi kuigi kaua püsida, teda peab järjesti täiendama, uuendama ja lappima, ja ta ilmutab puudusi ja mõttetusi. —

Miks maksustatakse üht liiki pabereid ja akte, mis Tempelmaksu-seadusesse üles võetud, ja mispärast mitte teisi, mis vahest sama või suurema tähtsusega? Elu loob alalõpmata uusi majanduslisi vahekordi ja lepinguid, loob neid uutest kujudes ja uue sisuga, nii et nad ei käi ühe ega teise vanakujulise lepingu ehk akti alla: nad esindavad uue tüübi, neid

ei saa kasuistilise Tempelmaksu-seaduse järele tempelmaksustada, sest Tempelmaksu-seadus on maksuseadus, ühtki maksu ega koormat ei tohi kodanikkudele peale panna ilma otsekohese seaduseta, ja nad peaksid sellepärast maksuvabaks jääma, ehk küll muidu mingit mõistlikku põhjust ei ole seada uut erinevat laadi lepingut teiste majandusliste lepingute ees eesõigustatud seisukorda.

- Kui Saksamaa Tempelmaksu-seadus sarnane kasuistiline oli, siis oli see veel seletatav Saksamaa iseäraliste oludega: Saksamaal oli kaks maksuvõtjat: koguriik (Reich) ja osariigid (Bundesstaaten); nende vahel oli iga maksu pärast võitlus käimas, ka iga tempelmaksu-allika pärast. Tuli piirduda ühel kui teisel teatava liigi maksudega, koguriik pidi jätma osariikidele ka teatavad tempelmaksud, ja arusaadav siis see tempelmaksude üksikajaline loendamise süsteem Saksa riigi kui ka tema osariikide tempelmaksu-seadustikkudes. See oli pahe, mis on tingitud Saksamaa iseäraliste olude läbi. Meie olud on sellepärast algusest saadik õnneks teistsugused. Meil ei ole tarvidust tempelmaksu-seadust õnnetu kasuistilise loendamise süsteemile rajada, igatahes mitte varandusliste lepingute ja sobingute suhtes.
2. Teiseks, iga seadus peab sisuliselt otstarbekohane olema ja elunõuetele vastama. Maksusid peab võimalikult ühetaolistel alustel võetama, vähemalt ei tohi mitte mõnda liiki varandusliste lepingute jaoks iseäralisi kergendusi või raskendusi teha. Tempelmaksu-seadus ei ole mitte tulumaksu-seadus, ka mitte lisa sellele; sellepärast pole mingit põhjust suuremaväärtusliste lepingute pealt progressiivselt suuremat maksu võtta, nii kui näit. kinnisvarade üüri ja rendilepingute pealt $\frac{4}{10}$, $\frac{6}{10}$, $\frac{8}{10}$, $1\frac{2}{10}$, $1\frac{6}{10}$ ja $2\frac{0}{10}$. Suuremahinalise rendi- ehk üürilepingu pealt saab riik nii kui nii suurema sissetuleku ka ühetaolise tempelmaksu-protsendi juures; pannakse aga liiga kõrge maks peale, nagu seda meil

on kavatsatud kuni $2\frac{0}{10}$, siis on karta, et kodanikud ühel või teisel teel hoiduvad maksu maksmast, nagu seda alguses ka kõrge tulumaksuga nähti. Tahetakse suuremahinaliste korterite üüriajaid ja rentnike peale tulumaksu veel muidu riigi heaks maksu maksmata panna, siis oleks õigem tee juba — otseteel korteri- või rendimaksu võtta, nagu seda omal ajal Vene ajal võeti, kõigi korterite pealt; riik saab siis selle maksu tõesti kõigilt ühetaoliselt kätte. Muidu maksavad teda ainult mõned üksikud maa- ja majaanikud ja üürnikud, kes ausamad on või kes konflikte kardavad.

3. Üleliia suuri maksusid ei pea mitte peale pandama, mis liiga rasketena tunduvad, sest siis ei maksta neid üldse mitte. Meil on veel vene-aegsed maksud väga hästi meeles ja nendega armastatakse Eesti makse võrrelda. Ei peaks neist ilma sundiva tarviduseta mitte üle kiputama. Vene ajal tempelmaks üle $0,5\frac{0}{10}$ ei läinud (viis rubla tuhande pealt), kuid teiselt poolt ei olnud neil ka vähemat tempelmaksu kui 5 kopikat, mida iseenesest üliväikeseks peeti ja mis meie 8 margale vastab. Harilik kohtu-ametikohtade tempelmaks oli 1 rbl. 25 kop., pärast 2 rbl., millele nüüd vastaks 200 või 320 marka. Olles ise tol ajal paljudele inimestele asjaajajaks pean tunnistama, et ma kunagi kohtutele ja ametikohtadele makstava liht tempelmaksu kõrguse üle nurinat ega kaebtust ei kuulnud; ennemini leiti lepingute pealt võetav tempelmaks kõrge olevat ja püüti sellest mööda saada. Praegu maksev ja ka uus Tempelmaksu-seaduse kava ei oska seda maksumaksja meeoleu arvesse võtta.

Liht tempelmaksu alammäär on 1 m. peale seatud, harilik paberite pealt võetav tempelmaks 20 marga peale, kuna lepingute pealt võetav tempelmaks — $2\frac{0}{10}$ peale kõrgendatakse! Suurelt osalt makstab küll ka praegu juba niisugune määr, kuid ta tundub nii raske, et teda alatasa

rikutakse. Lepingut tehes riigiasutuste nimel, kus lepingu tegija juba ette teab, et tal pool tempelmaksu maksta on, näed, kuidas kõrge tempelmaks inimestele raske tundub kanda; selge on, et nad säärase kõrgete tempelmaksu-määrade maksvusel kunagi ei harju tempelmaksu vabatahtlikult õiendama ja eraelus temast järjekindlalt mööda hiilivad.

Ainus õige tee oleks lepingute pealt tempelmaksu-määrade alandada, liht tempelmaksu määrade aga kõrgendada.

4. Nagu Saksa tempelmaks ise kasuistilisele alusele on seatud, nii ka tema üksikud määrused. Puuduvad või puudulikud on määrused börsiäride kohta, mis kõiksuguste spekulatsioonide, kursiliikumiste peal, riisikote kindlustuse (bodmerii) jne. kohta. Teised määrused, millede kohta oleks üldiste määruste all, on tariifi üksiku liigi toimingute juurde üles pandud, nagu käiksid nad ainult nende kohta (näit. seletused tariifi § 5 kohta), samuti määrused eellepingute kohta (Tariifi § 20).
5. Edasi, seadus peab olema selge ja arusaadav ning kergesti käsitatav. Nii kui Saksa Tempelmaksu-seadustik, on ka meie oma uuendatud kujul raske käsitada. Ilma seadust ühes kandmata ja iga kord järele vaatamata ei tea naljalt vastust, kas tuleb maksta $\frac{1}{10}$, $\frac{2}{10}$, $\frac{4}{10}$, $\frac{5}{10}$, $\frac{6}{10}$, $\frac{8}{10}$, 1, $1\frac{2}{10}$ või 2%. Isegi notarilt või maksuinspektorilt ei või nõuda, et tema üksikute lepingute summade vahesid peast teadku. Erandina võib mõni haruldane mnemotehnik sarnaseid seaduse määrusi meeles pidada.
6. Leiti Vene Tempelmaksu-seadus ka tihti kasuistiline olevat, siis peab ikkagi ütleva, et maksvat Tempelmaksu-seadust kui ka uut seaduse eelnõu kuidagi ei saa võrrelda Vene Tempelmaksu-seadusega. See oli kümme kord lihtsam, ülevaatlikum, selgem ja kergem käsitada ning meeles pidada: üldreeglites oli lühidalt kokku võetud, mis üldiselt tempelmaksu alla käib (§ 1 ja täiendavalt veel § 5); tehti

vahet liht ja proportsionaalse maksu vahel, seades esimest üldiselt eraisikute asjaajamise ja läbikäimise jaoks ametiasutustega, teist aga kõiksugu varandusliste toimingute ja lepingute jaoks, neid kahte suurde jakku liigitades: ühed (kõrgemad liiki: 5 rubla tuhande pealt) haruldast laadi ja tähtsamad: omanduse- ja muude õiguste omandamise ja võõrandamise lepingud varanduste kohta, nii kui ostud, müügid, pantimised, kingid, jaotused, edasi hanked ja teenistuselepingud, teised (madalamat liiki: 50 kop. tuhande pealt) alaliselt korduvad lepingud ja talitused igapäevase asja- ehk äriajamise laadi: kaubanduslised äritoimingud, ja esimeste eellepingud (varanduste omandamise kohta) ning lõpuks veel vekslite ja võlakohustuste jaoks iseäraline proportsionaalne tempelmaks, mis seisib oma kõrguse poolest kahe esimese vahel (20 kopikat 100 rubla pealt).

Kui Vene Tempelmaksu-seadus ikkagi veel kirju tundus, siis vahest ainult liiga rohke liigitamise poolest liht tempelmaksu suhtes, mis oli 5-, 10-, 15-, 60- ja 100-kopikaline, pärast veel 20-, 125- ja 200-kopikaline.

7. Puudulikud on määrused Tempelmaksu-seaduse täitmise kohta, samuti ametnikkude ja valitsuseasutuste (välja arvamata ka keskasutuste) vastutuse ja nende vastutuselevõtmise kohta Tempelmaksu-seaduse rikkumiste eest. Ei või ka õigeks tunnistada, et ametnikud samasuguse tempeltrahvi alla seatakse, nagu eraisikud, sest et eraisikute juures Tempelmaksu-seaduse nõuete mittetäitmiseks eeldada võib kasu-motiive, ametnikud aga sellest ise mingit kasu ei saa. Ka neis küsimustes leiduvad endises Vene Tempelmaksu-seaduses mitmeti täielikumad ja otstarbekohasemad määrused.
8. Vene Tempelmaksu-seadust tuntakse meil üldiselt palju rohkem kui uut, tema põ-

himõtetel on isegi veel okupatsiooni-aegse seaduse puudusi tulnud täiendada.

Tempelmaksu-seadustik peaks eneses sisaldama juhtnõõre tempelmaksu võtmise aluste ja nende määrade kohta, kuna tariif esindagu Tempelmaksu-seaduse alusel kokkuseatavate aktide nimekirja, mis rahaministri kinnitusele välja antakse täiendava kontroll-abinõuna ametikohtadele ja asjast huvitatud isikutele.

Kui nüüd uus Tempelmaksu-seadus välja anda, siis näib mulle küll, et palju kergemini ja paremini peaks see töö õnnestuma, Vene Tempelmaksu-seadust lähtekohaks võttes (sealjuures liht tempelmaksu liike ehk rohkem kokku tõmmates), kui nüüd, kus arhailine, anakronistiline, kasuistiline Saksa okupatsiooni-aegne seadustik selle aluseks on võetud. Et see viimane ise oma põhialustes puudulik ja teiste olude sunnil seesugune on, siis ei saa muidugi tema alusele rajatust midagi korrapärast välja tulla; uus seadustik püüab muidugi mõnda puudust lappida, kuid see kõik ei aita temast midagi rahuldavat luua. Üks puudus on ehk parandatud, teine aga vahest juurde tulnud ja vanu on kümnete kaupa edasi alal.

B. Üksikasjalised märkused.

Tempelmaksu - seaduse eelnõu kohta oleks mul üksikasjaliselt järgmisi tähendusi teha:

§ 1 kohta.

Võrrelda seda peatükki Vene Tempelmaksu-sead. § 1 selge ülevaatliku määrusega.

Punkt 4 äratub kahtlust, 1) kas tuleb kohtul või ametiasutusel, kui temale on ette pandud kirjalik leping ära kirja nimetuse all, mis on maksustatud vastava madala liht tempelmaksuga, nõuda proportsionaalse maksuga maksustatud algkirja ettepanemist, et kontrollida, kas see tõesti on õieti tempelmaksustatud; 2) kas selle nõudmise täitmatajätmise puhul peab kohus asjaosalisi

trahvima 10-kordselt või otsustama ainult, nagu p. 4-das öeldakse: „tempelmaks sisse nõuda“. Kui nii, siis langeb trahvimine järjekindlalt ära, kui asjaosalised tempelmaksustamata lepingu ära kirjas ette panevad; 3) kudas tuleb suusõnalise toiminguga tempelmaks ära määrata, kas otsuset egemisel („kui asja arutamisel ilmsiks tuleb“) või kui otsus täitmisele pööratakse (seadusejõusse astudes või eeltäitmisele kuuludes)?

§ 2 kohta.

Puudub määrus, kudas ja kuidas tuleb tempelmaksustada välismaal kokkuseatud akte. Või pidi see järgnevas 2. punktis ette nähtud olema, mis aga üldse puudub.

§ 4.

Tempelmaksust on vabad aktid ja dokumendid varanduste kohta, mille väärtus üle 1000 marga ei ulatu. Kas mitte samuti ka töötoimingud (Leistungen), kui nad samahinnalised on?

§ 5.

P. 1. c juures oleks juurde lisada pärast sõna „organisatsioonid“ veel sõna „ja asutused“, s. o. nõndanimetatud määrvarad, pie causae, heategeva ehk üldkasuliku sihiga, samuti I c juurde lisada „ja asutuste“.

P. 2 kas saatkonna juhatajad või saatkonnad ise?

§ 6.

Toimingu objekti hinnaks ei tohiks mitte ainult üksi toimingus ülesantud kokkuleppehinda võtta. Teadupärast tüsatakse riiki madalama hinna ülesandmisega. Seda korda ei tohi seaduslikuks tunnistada, nagu seda Tempelmaksu-seaduse eelnõu ja selle motiivid tahavad. Kui toimingus näidatud kokkuleppehind on madalam kui varanduse seaduslik hind, siis võetagu aluseks seaduslik hindamine, mis kinnisvarade suhtes olemas. Valasvara ja töötoimingute suhtes peab nõudeks üles seatud olema, et ka selle hindamine peab vastama vähemalt turu minimaalhinda-

dele. Pannakse aga nende hinnad alla minimaalhinnade üles, nagu see tihti praegu sünnib (näiteks moona määramisel, kui 30.000 margaline moon hinnatakse 2000 m. peale), siis paab juurde lisatama põhjus, näit., et ained või tehtavad tööd on alaväärtuslised ja on mõeldud alaväärtuslistena. Ilma seesugust põhjust seletamata ei või tunnustada lepingu tegijatel õigust lepinguid turu minimaalhinnadest madalamalt hinnata, vaid tuleks trahvi alla seada.

P. 6 all räägitatakse pandiõiguse ja nõudmise kindlustuse hinnast. Kas on siin arvatud võtta tempelmaksu kohtu poolt antavate kindlustuste pealt? Kui jah, miks siis seesugune erand teistest kohtuasjadest?

P. 9. ja 11. 2 korda kestus pro kestvus.

P. 10. vanaduse pro „varanduse“.

§ 11.

Tempelmaksu alammäär ei peaks alla 10 marga seatama; väikeseväärtuslised lepingud jäetagu maksuvabaks. Ühemargaline tempelmaks on haleväike, ei maksa vaeva ega anna riigile midagi. Üleminekuajaks võiks möödaminevalt 5-margaline alammäär maksmata panna kviitungite tempelmaksuna.

§ 12.

P. c. Vekslit ei ole olemas ilma vastava vekslipaberita; sellepärast tundub rääkimine vekslitandja tempelmaksu-kohustuse täitmisest üleliigsena.

§ 16 p. 3.

Kui õigus anda tempelmaksu määrust ärarippuvaks teha kolmanda isiku nõusoleku avaldamisest saadik, kunas see teadvaks sai, siis võivad nupumehed igast tempelmaksu maksmisest mööda hiilida, lepingusse vormi pärast kellegi kolmanda isiku nõusolemist tingimuseks üles pannes, kelle käest vahest juba nõusoleku allkiri käes, algkirja saamist aga, kui lepingu pärast konflikt tõuseb, hilisema aja peale dateerida ja siis alles leping maksustada, muidu aga järjekindlalt leping

seaduslikul alusel tempelmaksustamata jättes. Arvan, et „ehk kolmandate isikute nõusolekul“ tuleks välja jätta.

§ 17.

Trahv pandagu peale igale dokumendi allakirjutajale ja vastuvõtjale poolele, aga mitte igale allakirjutajale.

Oleks sünnis ka kohtuasutustele õigus anda tempelmaksu kahekordselt tasumist nõuda, kui palvekiri on antud puudulikult makstult, nõudmise mittetäitmisel aga talitada Ts. Kp. S. paragrahvide järele

P. 6. Miks rendile- või üürileandmise asjus tempeltrahv ainult rendileandja peale pannakse, on arusaamata.

P. 9. on ekslikult tsiteeritud p. 9.

§ 19.

P. b sõna „iganemise“ (usucapio) „tõttu“ asemel tarvitada „aegumise tagajärjel“.

§ 20.

P. 10 tuleks juurde lisada: „anti täitmise või koha ja nõutud trahvi suuruse järele kohalikule Rahukohtule või Rahukogule“.

§ 21.

P. 1. Kümneaastase tähtaja ülesseadmine maksu aegumiseks ei ole otstarbekohane, sest nupumehed dateerivad lepingud sedavõrt tagasi, et tempelmaksust saavad mööda hiilida. Kui maksu aegumist lubada, siis ainult selle nõudmise või nõudmiseosa kohta, mis juba ise ära on aegunud.

P. 2. Sõna „iganemise“ asemel tarvitada „aegumine“, sest igamine on tarvitusele võetud usucapio (Ersitzung durch Verjährung, — приобрѣтательная давность mõttes.

P. 3. Üsna imelikuna tundub p. 3, nagu ei oleks tempelmaksu-seadus olemas riikliste huvide pärast. Nagu § 6-ndaski toimingute objekti hindamine eraisiku meelevaldal jäetakse, nii sunnitakse ka siin riigiasutust vai-

kima, niipea kui maksja väidab, et leping on 3 aasta eest kokku seatud, olgugi et avalikuks tuleb, et kodanik riiki silmanähtavalt on tüssanud; isegi lepingu täitmisaega, mis vahest parajasti käimas on, ei lubata lähtekohaks võtta.

Mulle näib, et kõik kolm esimest lõiget § 21 peaks välja jääma.

P. 4. tuleks nii kokku seada, nagu see Vene Tempelmaksu-seaduse § 179 oli väljendatud, nimelt et Tempelmaksu-seaduse rikkumise eest ei võeta vastutusele a) ametnikke — 5 aasta jooksul rikkumise kordasaatmisest ja b) erasikuid ja asutusi kümne aasta jooksul sellest ajast arvates, kunas leping ehk aegumise tagajärjel oma jõu kaotas.

§ 28.

Ülemineku-määrustes võiks kõigile õiguse anda ja kohustuse peale panna, kes mingisuguseid lepinguid on teinud eesmise Tempelmaksu-seaduse rikkumisega sel juhtumisel, kui nende lepingute täitmise pärast veel ei ole kohut alustatud, kuu või paari jooksul tempelmaksu ära õiendada, olgu kas endise või uue Tempelmaksu-seaduse nõuete kohaselt või selle järele, kumb neist suurem vastasel korral neid 10-kordse trahvi alla heita. Arvan, et sellega saaks riik suurema summa tempelmaksu kergemini kätte, ja inimestel, kelledest paljud ka tempelmaksu maksmisviisi üle teadmatuses olid — ei olnud ju tempelmaksu seaduse üle meil kaua mingit juhatust olemas — oleks tunne, et riik neid mitte ilmaaegu ei karista.

Tariifi kohta.

§§ 1—3.

Pealkirjad on liiga laiad. Peab olema A. d. ja o./ü. täis- ja segaühisuste, ja seltside ja ühisuste ning asutuste põhikirja § 3-ndasse ja selle märkustesse tuleb ka sõna asutused (corporationes bonorum) juurde lisada. Taksi määr 100 marka ei tasu kulu ära, mis kohtul on. Arvan, et see peaks 500 marka olema.

§ 4.

Kinnisvarade ostu-müügi pealt on kavatsetud 2% võtta, vallasvarade pealt 1%.

Arvan, et üle 1% ei peaks tempelmaksu võetama, ennemini alandatagu sedagi 1/2% peale. Kui kinnisvarade mobiliseerimist tahetakse tagasi hoida, pandagu kinnistu ülemineku (n. n. kreposti) lõiv kõrgem. Tempelmaks võetagu toimingute alise ostuhinnast ühes kokkulepitud tingimuste hinnaga, kuid tehtagu sealjuures lisandus, et ostuhinda ei arvata mitte vähemaks, kui seaduslik hindamine näitab, või vallasvara suhtes — mitte alt minimaalse turuhinna.

Punkt B-s tuleks sõnad „mis on määratud edasimüümiseks“ ja 2. lõpp, nimelt sõnad: „kui teine pool neid toiminguid on sõlminud kauplemisasjus ja kauplemise jaoks“ välja jätta. Müüki, mis tööstur omas vabrikus, kaupmees omas äris või põllumees oma põllumajanduse saadustest toimetab, peaks kaubanduslis-tööstuliseks lugema, mis harilikkude igapäevaste toimingute hulka käib, selle peale vaatamata, mis otstarbeks kaup osteti.

§ 6.

Õiguse edasiandmise eest kinnisvara peale on arvatud võtta 2 protsenti, mis liialdatud. Üle 1% ei peaks võetama.

Kui edasiantava õiguse hinda on võimatu kindlaks teha, siis on kavatsetud võtta 20 m. Ma mõtlen, et võimatu on hinda kindlaks teha ennemini siis, kui see õigus suur ning kalliväärtusline ja õige mitmekesine on; on ta väikesehinnaline, siis on kerge teda ära määrata.

Sellepärast, arvan, tuleks siin 20 marga asemel panna vähemalt 1000 m. Vastasel korral jäetaks iga suureväärtulise õiguse edasiandmisel tema väärtus hindamata ja riik saaks tema pealt veel vähem tempelmaksu, kui mõne väikeseväärtulise aine pealt.

§ 7.

Vahetusel tuleks tempelmaksu võtta mõlema vahetusaine pealt, sest et siis on õieti kahe objekti üleminekuga tegemist, samuti nagu krepostimaksu peab võetama kinnisvarade vahetusel mõlemate kinnisvarade väärtusest.

§ 8.

Kinnisvarade kinkimiste tempelmaksu määr tuleks alandada 1°/₁₀ peale.

P. 4 juurde lisada seltsidele sõnad ja „asutustele“.

§ 9.

Maksu määr ei tohi igatahes mitte vähem olla kui 100 marka (aga mitte 20 m.).

Lõpuks p. 4 „seltsidele, ühingutele ja asutustele“, mis on nimetatud p. b-s § 3 märkuse juures.

§ 10.

Töövõtte-lepingutel võiks tempelmaks ehk pisut madalam olla, näit. 2°/₁₀‰.

§ 12.

Oksjonite tempelmaks kinnisvarade pealt tuleks vähendada 1°/₁₀ peale tervest saadud summast; sõnad „väljaarvatud kulud, mis on ühenduses oksjoni, enampakkumise ja müügi toimepanekuga“ tuleb välja jätta, sest tempelmaksu tasub Ts. Kp. S. järele ostja, ja temasse kulud ei puutu, sest et need võlgniku arvele lähevad.

§ 13.

„Kindlustus“ pro kinnitus.

Ei ole mingit põhjust võtta tempelmaksu 1°/₂₀‰ kindlustussummast. Kui seda maksu üldse võtta, siis ainult kindlustuse preemiast väikeseprotsendilise summana, vahest 1°/₂‰, kõige rohkem 1°/₁₀‰, aga ei iialgi kindlustussummast. Rahvamajanduslisest seisukohast peaksid kindlustuselepingud üldse tempelmaksust vabasatama, sest varanduse kindlustajad tuleõnnetuse, varguse, sisse-murd-

mise vastu jne. ei aja kindlustuselepinguga mingit äri ega majanduslist kasu taga ega saa seda, vaid kui diligentes patres familiae kindlustavad ennast ootamata õnnetuse vastu, mis neid võib tabada ja mille puhul nad kogukonnale ja riigile koormaks langeksid. Riik peaks ise oma huvides õnnetuste vastu kindlustamist edendama, aga mitte nende käest, kes vabatahtlikult omale preemiamaksud peale võtavad, veel omalt poolt ka maksu selga panema. See maks on juba selle poolest ülekohtune, et need, kes oma varandust mitte ei kindlusta, seda maksu ka mitte ei maksa, õnnetuste puhul aga riik ja kogukond just neid peab toetama, kes oma varandust ei ole kindlustanud. Ei või lõpuks tähendamata jätta, et käesoleval korral on eelnõu kokkuseadja tempelmaksu arvanud kinnis- ja vallasvara kindlustamise pealt (1°/₂₀‰) kindlustusesummast, kuna samal ajal muidu veokinnitused jne. on arvatud (1°/₁₀‰) kindlustusepreemiast.

§ 16.

Kokkuleppe-toimingute jaoks, mille hinda ei ole võimalik kindlaks määrata, on tempelmaks määratud alamanormiline, 20 marka. Arvan samadel kaalutlustel, nagu § 6-ndast, et see norm tuleks tõsta 1000 või vähemalt 500 marga peale.

§ 18.

Kinnisvarade üüri ja rendilepingute tempelmaks peaks kõigil ühtlane olema, vahest 4°/₁₀‰. See aitaks kindlustada, et seda maksu hakatakse enam-vähem korralikult ära tasuma.

§ 21.

Selle paragrahvi ase oleks õieti üldmääruste all.

Kui teda siiski jätta, sest et ta ka teatavaid maksumäärasid sisaldab, siis tuleks selle paragrahvi juurde lisatud seletus „varanduslised abielu-lepingud, lepingud varanduse jaotamise kohta ja muud“, ära jätta,

sest et see kergesti eksiarmisele viib, nagu maksustatakse ainult seda laadi lepinguid, ja ütelda kõiksugu lepinguid, kui nad teise tariifiparagrahvi järele ei ole tempelmaksustatud, „1% lepingu väärtusest (pro varandusehinnast“), kuid mitte vähem kui 20 m.; peale selle oleks tarvis veel juurde lisada: „kui aga lepingu väärtust mitte võimalik ei ole kindlaks teha, siis 500 (ehk 1000) marka“.

§ 22.

Arvete tempelmaks ei peaks alla 5 m. olema; parem jätta arved kuni 2000 m. üldse maksustamata.

§ 23.

Kviitungid samuti, 5 marka (3 asemel).

§ 24.

Tunnistuste tempelmaks tõsta 50 m. peale.

P. 4 tuleks välja heita, sest ei ole põhjust sündimise-, ristimise- ja abielu-tunnistusi maksust vabastada.

§ 25.

Tuleb välja jätta määrus, millega vabastatakse tempelmaksust: „b) kohtu poolt väljaantavad ära kirjad kohtu otsusest“.

Vabastamiseks ei ole mingit põhjust. Praegu tarvitavad inimesed ära kirja saamise õigusi koguni kurjasti, lastes neid omale anda, kui neil seda ka tarvis ei ole, ja vahel mitu korda, sest et maks naeruväärt madal on.

§ 28.

Volituste tempelmaks tuleks tõsta 1-a all, kui asja väärtus üle 20.000 marga ei ulatu, 50 marga peale, kui asja väärtus üle selle ulatub ehk hirmutav ei ole, 100 m. peale.

P. 4. tuleks ütelda: volitused ühe asja ajamiseks rahukohtukohtades ja hoolekandekohtutes 50 m.

Vabastatavate hulgast tuleb välja jätta volitused asjaajamiseks hoolekandekohtutes, sest et need sugugi vähema ulatusega volitused ei ole kui Rahukogudes.

§ 29.

Palvekirjade ja kaebuste pealt, mis antakse Riigikohtusse ja riigi keskasutustele, peaks tempelmaks vähemalt 100 marka lehe pealt seatama; muiduste palvekirjade pealt aga 50 m., rahukohtukohtadele ja hoolekandekohtule, samuti maa- ja alevi-omavalitsuse asutustele 20 m. Samades määrades tuleks maksu võtta palvekirjade peale väljaantavate lahendavate paberite eest.

Tuleb tähendada, et süüdistuseasjadesse puuduvad palvekirjad on tempelmaksust vabad.

§ 30.

Laevakaptenite tollideklaratsioonide tempelmaksu määr 100 m. tundub nagu väike, samuti ka konossamentide ja manifestide maks 20 m.

K. Parts.

Riigikohtu tegelus.

Tsiviil-osakond.

Maaseaduse ja maareformi teostamise määruste asjus tekkinud tülide ja vaidluste lahendamise alluvas.

Tsiviilkohtu-pidamise Seaduse § 1. põhjal alluvad tsiviilkohtutele igasugused vaidlused tsiviilõiguste pärast; tsiviilkohtud peavad neid tsiviilkohtu-pidamise korras lahendama. Vastandiks neile tsiviil- ehk eraõiguslistele vaidlustele on vaidlused administratiiv-korralduste ehk toimetuste pärast, mis mitmesugused riigi- ja omavalitsuse-asutused ning isikud, kelle peale üks või teine avaliku-õigusline tegevus on pandud, peavad ilmutama kui riikliku võimu kandjad. Avaliku-õiguslise võimu teostamisel või tarviliku tegevuse puudumisel tekkinud vaidlused pidid Vene ajal sama seaduse § 1. märkuse 1. põhjal mitte kohtu-, vaid valitsuse-asutustele alluma. Praegu alluvad nad meil administratiivkohtutele, kes selleks määratud iseäralises korras tegutsevad. — Maaseaduse § 1. ja 15. ja maareformi teostamise määrustest („Riigi Teat.“ 1919. a. nr. 79/80 ja 1920. a. nr. 16/17) on näha, et mõisate ja nende põllumajanduslike inventari võõrandamine on ette võetud riikliku maa-tagavara loomiseks, millest väikepõllupidajaid maaga varustada. Sellest selgub, et tähendatud võõrandamine on ette võetud riigi huvide kaitsmiseks, et suure hulga põlduharivate kodanikkude seisukorda kindlustada. Järjekult on sellepärast ka Põllutööministeeriumile ja temast ärarippuvatele administratiivasutustele ülesandeks tehtud maareformi teostamine avaliku-õiguslise, mitte aga eraõiguslise iseloomuga tegevus. Tema puhul tõusnud vaidlused ei või Ts. Kp. S. § 1. märkuse 1. põhjal alluda tsiviilkohtutele nõude korras, vaid peavad lahendust leidma administratiivkohtu korras.

(Ts. osak. t. nr. 115—1923. a. ja nr. 53—1922 a.).

Riigistatud maaosade kinnistamine endiste lepingute põhjal.

Võõrandades riigi omanduseks rüütlimõisaid ja nende jagusid (§ 1 ja 2) jätab Maaseadus ühes sellega jõusse ja järjekult lubab kinnistada (kreposteerida) võõrandatava maa osade kohta tehtud kinnistamata müügilepinguid, kui nad on sõlmitud enne 12. juulit 1917. a. Tähendab, enne eespool-nimetatud tähtaega endiste omanikkude ja ostjate vahel tehtud lepingud tuleb täita ka peale maaseaduse jõusseastumist ja maa riigi omanduseks üleminemist. Tähtsuseta on siinjuures asjaolu, kas seesugune leping oli kohe algusest peale kinnistamiseks tarvilikus vormis sõlmitud või tuli puuduva vormipärasusi lepinguosaliste poolt pärast täita. — Not. sead. § 352 ja 336 järele toimetab kinnistusamet (kreposti-jaoskond) õiguste kinnistamist avalduste tagajärjel kinnisvara omanikkude ja isikute poolt, kes õigusi selle vara peale omandavad või edasi annavad. Selle järele on ülalpooltähendatud lepingute kinnistamine muidugi võimalik ainult riigi, kui nüüdse võõrandatud maade omaniku, avalduse tagajärjel. See avaldus (заявление) võib väljendust leida kas otsekoheses ettepanekus kinnistusametile või mõnes muus nõusoleku vormis endise lepingu kinnistamiseks. Et iga säärane leping riigiga, kui uue omanikuga, uuesti tuleks sõlmida, selleks ei ole seaduslikku alust.

(Tsiviil-osak. t. nr. 202—1923. a.).

Pärandatud kinnisvara Liivi Talurahvaseaduse järele.

Liivi Talurahvaseaduse § 973 räägib pärandina saadud kinnisvarast ilma kitsendusteta, olgu see saadud testamendi teel või pärimise korras seaduse järele, ilma testamendita. Mingit puudust või arusaamatust § 973 eneses ei sisalda. Ei ole sellepärast ka vajadust Liivi Talurahvasead. § 938,

Kohtute 1922 a. tege-
Aruanne, Rahukogude juures olevate Kohtu-

Jaoskond	Abiproku- rõri nimi	Läbivaatamata toimetuste arv 1. jaanuar 1922. a.			Juurdetulnud toimetuste arv 1922. a. jooksul			Üldine toimetuste arv		
		Vangilisi	Mittevangilisi	Kokku	Vangilisi	Mittevangilisi	Kokku	Vangilisi	Mittevangilisi	Kokku
Tallinna 1. jaoskond	O. Ordlik .	—	74	74	68	296	364	68	370	438
" 2. "	P. Peterson .	—	62	62	65	321	386	65	383	448
" 3. "	O. Lilienthal	—	134	134	40	271	311	40	405	445
" 4. "	K. Kister .	—	187	187	59	228	287	59	415	474
" 5. "	R. Treikelder	—	52	52	77	327	404	77	379	456
" 6. "		6	147	153	7	53	60	13	200	213
Tartu 1. jaoskond	H. Sumberg	—	11	11	59	407	466	59	418	477
" 2. "	V. Jauram .	—	43	43	36	410	446	36	453	489
" 3. "	A. Luiga .	1	31	32	62	520	582	63	551	614
" 4. "	O. Tief .	—	75	75	79	625	704	79	700	779
Rakvere 1. jaoskond	E. Thomson	67	218	285	160	527	687	227	745	972
" 2. "	K. Meister .	48	191	239	110	565	675	158	756	914
Viljandi van. prok. abi	H. Jõhvikas.	—	6	6	43	369	412	43	375	418
Pärnu jaoskond .	J. Puņnik .	—	28	28	38	341	379	38	369	407
	Kokku	122	1259	1381	903	5260	6163	1025	6519	7544

Sõja-ringkonnakohtu 1922. a.

Jäi järele aru- tamata asju 1. jaan. 1922. a.	Sisse tulnud 1922. a. jooksul				Kokku oli toimetusel	Arutatud asjade Kohtu-						
	Sõjaväe-prokuröriit süüdistusaktiga	Rügemendikohtutest	Sõjavälja-kohtutest	Kokku sisse tulnud 1922. aastal		Süüdimõistvate otsustega						
						Surmanuhtlusi	Sunnitöid	Vangiroodu	Türni	Distiplinaar-väe- osadesse	Teisi karistusi	Ühtekokku süüdimõistvaid otsuseid
140	350	15	3	368	508	10	34	43	27	13	65	192

vuse arvustik (lõpp).

palati prokuröri abide tegevuse üle 1922 a.

Läbivaadatud toimetuste arv 1922. a. jooksul						Läbivaatamata toim. arv 1. jaan. 1923. a.			Ära-antud prot. testide arv			Rahukogu istungite arv, millest osa võetud						
Rahukogudesse						Vangilisi	Mittevangilisi	Kokku	Apellatsioonilisi	Kassatsioonilisi	Eraproteste	Kokku	Kriminaal I astme	Kriminaal II astme	Tsiivil	Üldkoosolekuid	Korraldavaid koosolekuid	Kokku
Süüdistusaktiga	Arvamisega	Muul põhjustel	Kohtu-uurijale tagasi saadetud	Teistele asutustele saadetud	Kokku													
91	43	213	33	10	390	—	48	48	5	—	—	5	26	19	9	—	44	98
114	56	213	21	1	405	—	43	43	1	—	—	1	30	48	6	—	72	156
80	75	197	43	1	396	—	49	49	1	—	—	1	15	10	3	—	14	42
152	96	151	41	4	444	—	30	30	1	—	—	1	18	20	8	—	49	95
128	35	218	23	3	407	—	49	49	1	1	—	2	40	45	14	—	88	187
9	28	138	5	5	185	—	28	28	1	—	—	1	23	—	10	—	8	41
107	67	260	43	—	477	—	—	—	8	—	2	10	36	21	10	2	70	139
145	93	205	46	—	489	—	—	—	8	1	—	9	55	40	2	—	38	135
102	90	227	58	—	477	1	136	137	7	1	1	9	54	33	3	1	38	129
144	130	330	127	—	731	—	48	48	5	—	—	5	43	16	1	1	11	72
152	50	336	46	4	588	18	367	384	5	—	—	5	48	23	11	16	67	165
90	50	375	54	14	583	—	331	331	1	—	—	1	27	26	1	3	4	61
98	52	172	96	—	418	—	—	—	7	—	1	8	36	36	16	6	104	198
78	56	153	66	1	354	—	53	53	2	—	—	2	40	81	2	9	5	137
1490	921	3188	702	43	6344	19	1181	1200	53	3	4	60	491	418	96	38	612	1655

tegevuse aruanne.

arv 1922. a. istungil				Korraldaval istungil lõpetatud			Ühtekokku arutatud 1922. a.	Antud teistesse asutustesse	Üldiselt lõpetatud 1922. a. asju	Jäi arutamata asju 1. jaan. 1923. a.	Kassatsioonikaebusi antud	Asjade arv, milles kassats. kaebuste põhjal otsused tühistatud	Kohtuistungite arv	Korraldavate istungite arv
Õigeksmõistvaid	Tsiivilõudumiste suhtes läbi vaadatud	Amnestia põhjal lõpetatud	Ühtekokku avalikul istungil arutatud	Surma puhul	Muul põhjusil	Kokku korraldaval istungil lõpetatud								
45	2	9	248	2	4	6	260	16	276	232	71	18	94	146

põhjal tarvitusele võtta Balti Tsiviilõiguse § 960 abiõigusena pärandatud vara mõiste äratähendamiseks ja kindlaksmääramiseks Liivi talurahva päranduse vahekordades. Sama Talurahva-seaduse § 973 keelab ära päritud kinnisvara käsutada (располагать — disponieren) tema omaniku heaksarvamise järele. Selle käsutamise all tuleb mõista ka päritud vara äralubamist testamendi teel.— Päritud kinnisvara jagamise puhul pärijate vahel, kus üks või enam pärijaid teiste osad üle võtavad ja tasu eest enesele saavad, ei kaota päritud kinnisvara oma iseloomu. Samal arvamisel on ka prof. Erdmann (System II, lht. 39), leides, et selle vaatega ei seisa vastolus B. Ts. Õ. § 2738, milles kindlaksmääratakse ostu-müügi lepingu analoogia järele pärijate omavahelised suhted, mitte aga nende kohustused kolmandate isikute, s. o. muu seas ka nende eneste pärastiste pärijate vastu.

(Ts. osak. t. nr. 105 ja 214—1923. a.).

Pärusvara väljanõudmine Vallakohtu poolt nimetatud varahoidjalt.

Vallakohtud tegutsevad meil kohtumistri ringkirja põhjal 20. jaanuarist 1919. a. („Riigi Teat.“ nr. 4—1919. a.) kui hoolekande- (vaeslaste-) kohtud. Nad peavad Vallakohtu-sead. § 206—219 ja 242—275 järele pärusvara alalhoidmise kui ka hoolekande- ja eestkostesju toimetama. Pärijad peavad, kui nad Vallakohtu poolt üleskirjutatud ja hoiule antud pärusvara tema hoidja käest kätte tahavad saada, Vallakohtu poole pöörama sama seaduse § 206—275 ettenähtud korras. See on harilik ja üldine kord. Kuid on ka mõeldavad erandid sellest korrast. Näiteks võib varahoidja ühtlasi ka vara kaaspärija olla. Siis lähevad tema huvid vara alalhoidmisest kaugemale ja tema õigused hoitava vara peale võivad teiste kaaspärijate õigustega kokku põrgata. Seesuguste kokkupõrgete ja tülide puhul võib Vallakohus küll katsuda vaidlevaid pooli

kokkuleppele viia, ei saa aga ise tüliküsimust, kui kokkulepet ei sünni, mitte ära otustada, vaid peab selle vastava nõudekohtu hooleks jätma.

(Tsiviil-osak. t. nr. (169—1923. a.).

Administratiiv-osakond.

Kas tarvitajate-ühisuse poolt enne aasta-aruete lõpetamist liikmete isiklikkudele arvetele hinna-alandusena kantud summa tuleb ettevõtteaasta maksualusele kasule juurde arvata või mitte?

Vastus: Tuleb juurde arvata.

Riigi Ärimaksu-seaduse § 519-das on üksikasjaliselt ära tähendatud kulud, mis ettevõtte üldisest kasust teataval tegevuseaastal on lubatud maha arvata seks, et sama aasta maksualuse kasu välja arvata; nende kulude hulgas ei ole aga tähendatud tegevuseaasta jooksul saadud ettevõtte-kasude väljaandmine osanikkudele sellel või teisel alusel ehk jaotusel saadud summade ülekandmine ettevõtte arvelt tema osanikkude isiklikkudele arvetele hinna-alanduse või mõne teise aine all, olgugi et see väljaandmine ehk ülekandmine sündis ennem ettevõtte tegevuseaasta arvete lõplikku kokkuvõtmist, kuid siiski pärast ettevõtte tegeliku kasu tekkimist ja selle arvel; järjelikult kuuluvad seesugused summad maksualuse kasu hulka. Tarvitajate-ühisuste suhtes ei ole sellel alal seaduses mingisugust erandit tehtud.

(R. Adm. t. nr. 245—1923).

Mis tuleb Maakonna-nõukogu kodukorra § 17 ettenähtud „lihthäälte enamuse“ all mõista, kas võrdlevat või absoluutset häälte enamust?

Vastus:

Maakonna-nõukogu kodukorra § 17 ettenähtud „lihthäälte enamuse“ all tuleb mõista absoluutset enamust koosolijate arvust, s. o. üks hääl üle poole koosolijate arvust, kus-

juures nõnda nimetatud „erapooletuks jääjad“ vastuhääletajate hukka arvatakse.

Kui erapooletute peale kui mitte vastuhääletajate peale vaadata, sest selleks, et hääletusele pandud ettepanekut vastuvõetuks tunnistada, nõutakse, et ettepaneku poolt oleks koosolijate enamus, siis tuleks erapooletuks jääjaid nende otsekooste kohuste mittetäitmise, s. o. hääletamisest mitte osavõtmise pärast, kohtulikule vastutusele võtta. Viimasele vaatesisukohale oli omal ajal ka Vene Senat linna volinikkude suhtes asunud (V. Sen. sel. 6. okt. 1882. a. nr. 8014 ja V. Sen. käsukiri 16. apr. 1896 a. nr. 4189).
(R. Adm. t. nr. 167—1923 a.).

Kas kogukondlikkude ettevõtete vabastamist põhi-ärimaksust Otsekooste Maksude Seaduse § 453 p. 6. põhjal takistab see asjalu, et nad mitte üksnes kogukondlikke sihte ei taotle, vaid ühtlasi ka kogukonna tuluallikatena esiñevad?

Vastus:

Ei takista. Kuid seks vabastamiseks on igatahes tingimata tarvis, et vastavate ettevõtete peaülesandeks oleks kogukondlikkude sihtide taotlemine, äriliste eesmärkide saavutamine aga oleks kõrvaliseks talituseks.

(R. Adm. t. nr. 194—1923. a.).

Kas rekvireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonid ja peakomisjon on kohustatud varanduste omanikke või nende volinikke asja arutamisele kutsuma?

Vastus jaatav.

Rekvireerimise määruse § 12 kohustab mitte vähem kui üks nädal enne istumist, kus asjade hindamine arutusele tuleb, omanikule komisjoni istumise päevast teada andma, ja § 13 annab omanikule õiguse selletusi anda kui ka ära kuulata lasta asjatundjate ja tunnistajate ütlusi. Määruse § 12 esimene osa, rääkides omaniku väljakutsu-

misest, tarvitab küll sõna „võib“, sellega nagu näidates, et omaniku väljakutsumine või mitte-väljakutsumine on seaduseandja poolt komisjoni vaba äranägemise hooleks antud. Kuid säärane järeldus seisaks vastolus nimetatud paragrahvi viimase osaga ja § 13-ga. Siin on tegemist nähtavasti seaduse teksti ebatäpsusega. Kahtlust ei ole, et seaduseandja on tahtnud omanikule võimaluse anda omi huviseid kaitsta ja tema mitte-väljakutsumine asja arutusele, kus hindamine ette võetakse, tähendaks selle võimaluse äravõtmist. Tuleb arvata, et seaduseandja silmas pidas neid juhtumisi, kus omanik eemal viibib ja võimalik ei ole temale rekvireerimisest ja hindamisest tarviliku kiirusega teatada. Kui aga omanik koha peal viibib ja hindamise õigluse vastu vaidlebki, siis peab oletama, et tingimata § 12 teine osa tarvilikele tuleb võtta.

(R. Adm. t. nr. 65 — 1923. a.).

Kas Põllutöö-ministeerium on B. E. S. § 1306 ja Maaseaduse põhjal kohustatud tasuma endiste omanikkude poolt võlgu jäetud regulatiivmaksusid aja eest enne Maaseaduse jõusse astumist?

Vastus jaatav.

Regulatiivmaksud olid Kirikuseaduse § 717 ja B. E. S. § 1306 põhjal reaalkohustused ja lasusid kinnisvara peal, nende eest vastutas kinnisvara, selle peale vaatamata, kes selle varanduse omanik on, — Maaseaduse § 7 kaotas ära riigiomanduseks võõrandatud maade pealt reaalkohustused kirikute heaks, tähendab, ka regulatiivmaksud, aga need maksud, mis enne Maaseaduse väljakuulutamist (25. X. 1919) pidid makstama ja maksmata jäid, peavad ära makstama võõrandatud maade uue omaniku, tähendab, Eesti Vabariigi poolt.

(R. Adm. t. nr. 392 — 1923. a.).

Kas endiste Vene riigi mõisate ja maade rentnikkudel, kellel rendilepingud Maaseaduse ilmunise ajal veel ei olnud lõppenud, on õigus nende poolt ehitatud ja omanduses olevaid hooned koha pealt ära vedada?

Vastus jaatav.

Maaseaduse § 1 käib ka endiste Vene riigi mõisate ja maade kohta, mis on ette nähtud B. E. S. (1864. a. väljaanne) § 597 p 1.

Võõrandades riigimõisad, ei muuda aga Maaseadus ära riigimõisa endise rentniku õigusi tema poolt ehitatud ja tema omanduses olevate hoonete kohta.

Obrokiseadustiku (V. S. K. VIII k. I j.) § 116 järele on rentnik kohustatud oma ehitatud hooned rendiaja lõpul ära viima.

Maaseaduse ilmunisega lõppesid kõik endiste Vene riigi mõisate ja maade rentnikkude rendilepingud (Maas. § 5); kuid õigused, mis Obrokiseadustiku § 116 rentnikkudele hoonete kohta annab, ei ole Maaseadusega mitte ära muudetud.

(R. Adm. t. nr. 67 — 1923. a.).

Kas Kaubanduse- ja Tööstusministeeriumi Riigivaranduste-osakonnal on õigus riigivarandust eraisikute käest administratiivkorras üle võtta, kui see eraisik, lugedes ennast ülevõetava varanduse omanikuks, selle ülevõtmise vastu vaidlust tõstab?

Vastus jaatav.

Riigi Teatajas nr. 23—1921. a. avaldatud Riigivaranduste-osakonna ja selle juures asuva likvideerimiskomisjoni põhimääruste § 10 järele astuvad jõusse Aj. Valitsuse poolt

26. III. 1919. a. vastuvõetud Riigivaranduse Ülevõtmise Osakonna ja selle juures asuva komisjoni põhimäärused §§ 1—7, muudatus-tega, et Riigivaranduste Ülevõtmise Osakond nimetatakse Kaubanduse- ja Tööstuse. ministeeriumi Riigivaranduste Osakonnaks. Tähenatud põhimäärused on avaldatud R. T. nr. 21—1919. a., ja nende määruste § 4 järele on osakonna ülesandeks Eesti Vabariigi piirides endiste ülevõimude, olgu endise Vene riigi Valitsuse, Saksa okupatsiooni Valitsuseasutuste päralt olevate vallas- ja kinnisvarade ülesotsimine, ülevõtmine, sekvestreerimine ja korraldamine, nende varade esialgne valitsemine, nende edasiandmine vastavatele asutustele ja riigiasutustele mitte tarvis oleva varanduse realiseerimine. Sellest järgneb, et Riigivaranduse Osakonnal on needsamad õigused, mis olid R. T. nr. 21 — 1919. a. avaldatud põhimääruste järele Riigivaranduste Ülevõtmise Osakonnal ja selle juures asuval komisjonil. Nendesamade põhimääruste § 4 järele oli Riigivaranduste Osakonnal õigus riigivarandust üle võtta, kui ta seda leiab. Kui keegi, kes ennast ülevõetavate varanduste omanikuks peab, leiab, et tähenatud osakonna korraldustega seadusevastaselt on puudutatud tema varanduslisi või õiguslisi huvisid, siis on tal õigus Administratiivkohtus kaebust tõsta. Järgelikult arvame, et Riigivaranduste Osakond peaks vaidluse korral tsiviilkohtus selgeks tegema, et ülevõetav varandus on Eesti Vabariigi omandus, on ekslik.

(R. Adm. t. nr. 476 — 1923. a.).

Üleskutse õigusteadlastele.

Kohtuministeeriumi Kodifikatsiooni-osakonnas on mitmed nõunikukohad vabad; palk 25.200 m. kuus.

Õigusteadlasi, kes sooviksid nende kohtade peale kandideerida, palutakse oma sooviavaldused ühes curriculum vitae'ga saata kohtuministrile.

Kohtuministeerium.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 39.

Tellimise hind: 400 mk. aast. (8 nummert).
Üksik number 50 mk.